

Emmanuel Alloa
Liat Benhabib
Nancy Berthier
Fina Birulés
Carles Guerra
Arturo Lozano
Marta Marín Domínguez
Susan Meiselas
Manuela Morgaine
Arnaud des Pallières
Yael Perlov
Vicente Sánchez-Biosca
Esther Shalev-Gerz
Susana de Sousa Dias

**La vida de
les històries.
El testimoni
filmat**

**seminari +
projeccions**

12/13 DES'17

/ Universitat de Barcelona
/ Fundació Antoni Tàpies
/ Filmoteca de Catalunya

EUROM
EUROPEAN
OBSERVATORY
ON MEMORIES

Fundació Solidaritat
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Ajuntament de
Barcelona

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Filmoteca
de Catalunya

FUNDACIÓ ANTONI TÀPIES

YAD VASHEM
THE WORLD HOLOCAUST
MEMORIAL CENTER

INSTITUT
de PASSATS
PRESENTS

A finals dels anys 90, Annette Wieviorka identificava l'adveniment del testimoni amb el judici d'Adolf Eichmann a Jerusalem el 1961 concloent l'emergència del que anomenà l'*era del testimoni*. A principis dels 2000, Beatriz Sarlo adoptava l'expressió *gir subjectiu* per referir-se a la visibilitat que allò personal ha adquirit com a lloc de manifestació pública: "Si fa tres o quatre dècades el *jo* despertava sospita –escrivia– avui se li reconeixen privilegis que seria interessant examinar". La confiança en la immediatesa del cos i de la veu afavoreix el testimoni, i la càmera és una eina privilegiada a l'hora de transmetre tal proximitat. Això explicaria el paper protagonista que han adoptat els mitjans audiovisuals de comunicació, però també el cinema i altres arts visuals en aquest canvi de paradigma, ja sigui per alimentar-lo o per posar-lo en qüestió, problematitzant-lo.

"La vida de les històries. El testimoni filmat" s'inscriu en el debat estètic, filosòfic i polític actual entorn de la figura controvertida del testimoni i en proposa un apropament des de les pràctiques i les arts audiovisuals. Es planteja com un espai de trobada i intercanvis entre investigadores i investigadors internacionals procedents de diferents àmbits –filosofia, art, cinema, història, literatura–, artistes visuals, cineastes i actors del món cultural. Inclou així mateix la visita comentada de l'exposició "Susan Meiselas. Mediacions" a la Fundació Tàpies i dues "Sessions golfes" a la Filmoteca de Catalunya, on es projectaran tres pel·lícules en presència de les cineastes Manuela Morgaine i Yael Perlov. Al llarg de les dues jornades, s'abordarà una sèrie de qüestions fonamentals per pensar la producció i la circulació dels relats audiovisuals de testimonis –*la vida de les històries*– i la captació per la càmera del relat testimonial –*el testimoni filmat*.

El programa partirà d'un seguit d'interrogacions sobre el vincle que es genera entre el subjecte que filma i el subjecte filmat. Com es posiciona el primer i quin paper assumeix: intèrpret, creador, facilitador...? Quina mirada dirigeix al testimoni, com acull la seva i com la transmet? Quina és la "veritat" del testimoni i quin valor li atribuïm? Quin és, o podria ser, el paper de la ficció en aquest procés? És possible integrar el testimoni en la producció de la seva pròpia imatge? D'una banda, el testimoni exigeix ésser escoltat, per l'altra, es resisteix a la paraula: ¿com respondre, doncs, a aquesta ambigüitat fonamental? En efecte, existeix un compromís ètic en tota representació del testimoni –en l'escolta i en la filmació; ens aturarem en algunes obres que ofereixen respostes creatives i personals a les preguntes plantejades.

Per altra banda, empesos per un sentiment d'urgència davant la desaparició dels darrers supervivents d'un conflicte o genocidi, en les últimes dècades hem experimentat un creixement extraordinari de bancs audiovisuals destinats a conservar per la posteritat el relat filmat de les víctimes; el cas més emblemàtic és la creació el 1994 per Steven Spielberg de la *Survivors of the Shoah Visual History Foundation*. A dia d'avui, museus, memorials, associacions i pàgines web tenen els seus propis arxius audiovisuals. ¿Quines implicacions suposa per l'escriptura de la Història i la naturalesa mateixa de l'arxiu? En front d'aquesta inflació testimonial, què queda de singular, d'irrepetible, d'intempestiu en la paraula viva d'un testimoni inesperat?

Partint de la premissa de la desaparició dels darrers supervivents de la Shoah, Arnaud des Pallières es preguntava en el seu assaig cinematogràfic *Drancy Avenir* (1997), com transmetre la veritat de l'exterminació sense el suport de la paraula viva del testimoni: "Com ho fareu, vosaltres els historiadors, quan tots els supervivents seran morts?". A la voluntat de preservar el relat enregistrat dels testimonis en bases de dades gegantesques, altres han preferit replantejar creativament la memòria dels conflictes des de noves perspectives vinculades al present. Evitant reduir el discurs a la prova, el relat testimonial a la verificació d'un fet objectivable, algunes obres s'aventuren a tractar-lo com el fruit d'una experiència subjectiva singular, tot assumint els reptes i dificultats d'una representació justa.

Per acabar, obrirem la reflexió a la figura més oblidada del victimari. A la nostra *era del testimoni*, el testimoni ha esdevingut sinònim de víctima en el llenguatge comú. Rarament el botxí, interpretat sovint com a pura encarnació del mal, és filmat per la càmera. Significativament, l'aproximació més habitual a la seva paraula, al seu llegat, ens és transmesa de manera vicària per l'intermediari del testimoni-víctima. Queda, doncs, per pensar com es filma i com es rep el relat del botxí: què implica pel cineasta i per l'espectador? Quines propostes genera?

dimarts 12 de desembre

10:00-10:30
BENVINGUDA I PRESENTACIÓ DEL PROGRAMA

10:30-11:30
MANUELA MORGAINE
(Cineasta, Artista, Escriptora)
Rostres a través.

12:00-13:00
VICENTE SÁNCHEZ-BIOSCA*
(Professor de comunicació audiovisual a la Universitat de València)
Més que veus: les imatges de victimaris en la representació dels crims de massa.

13:00-14:00
ARTURO LOZANO*
(Professor de comunicació audiovisual a la Universitat de Lleida)
El testimoni d'un victimari sota dos focus.

* Presentació a càrrec de **NANCY BERTHIER**
(directora de l'Institut d'Études hispàniques de l'Universitat Paris-Sorbonne)

UB / AULA CAPELLA

16:00-17:00
MARTA MARÍN-DÒMINE
(Directora del Centre for Memory and Testimony Studies, Laurier University, Canadà)
Reflexions sobre un trajecte: Del testimoni filmat a la representació artística.

17:00-18:00
SUSAN MEISELAS i CARLES GUERRA
(Fotògrafa / Director de la Fundació Antoni Tàpies)
En conversa.

18:00-19:30
VISITA COMENTADA DE L'EXPOSICIÓ "SUSAN MEISELAS. MEDIACIONS"
amb Susan Meiselas i Carles Guerra.

FUNDACIÓ ANTONI TÀPIES

21:30
SESSIÓ GOLFA A LA FILMOTECA
Another World - ceux qui arrivent par mer
("Un altre món. Els qui arriben per mar"), 2016, 33'.
Je m'appelle / je demande la lune
("El meu nom és / Jo demano la lluna"), 2017, 59'
de **MANUELA MORGAINE**, amb la presència de la directora.

FILMOTECA DE CATALUNYA

dimecres 13 de desembre

10:00-10:50
SUSANA DE SOUSA DIAS
(Cineasta)
Desordres vocals i configuracions narratives: enregistrar un testimoni.

10:50-11:40
LIAT BENHABIB
(Directora del Yad Vashem Visual Center)
Introduint el Centre Visual de Yad Vashem: la biblioteca digital de pel·lícules sobre l'holocaust i testimonis de supervivents.

12:00-14:30
PROJECCIÓ DE LA PEL·LÍCULA DRANCY AVENIR
D'ARNAUD DES PALLIÈRES (1997, 84')
Seguida d'un debat amb el cineasta.

16:00-17:00
EMMANUEL ALLOA
(Professor de filosofia a l'Universitat de St. Gallen, Suïssa)
El gest enterrat. Repetició i anamnesi a "Shoah" i "S-21".

17:00-18:00
FINA BIRULÉS
(Professora de filosofia a la Universitat de Barcelona)
La figura del testimoni: experiència i arxiu.

18:15-19:15
ESTHER SHALEV-GERZ i EMMANUEL ALLOA
(Artista / Professor de filosofia a l'Universitat de St. Gallen, Suïssa)
En conversa.

UB / AULA CAPELLA

21:30
SESSIÓ GOLFA A LA FILMOTECA
Zichronot Mishpat Eichmann
("Records del Judici Eichmann") de David Perlov, 1979-2011. 65'.
Amb **Yael Perlov** i **LIAT BENHABIB**.
(Cineasta / Directora del Yad Vashem Visual Center)

FILMOTECA DE CATALUNYA

Activitat gratuïta

excepte sessions golfes a la Filmoteca
/ Preus i descomptes a www.filmoteca.cat /

Inscripcions al web:
www.europeanmemories.net

@euromemories
@europeanobservatoryonmemories
EuropeanObservatoryonMemories

#TestimoniFilmat

Llocs:
Universitat de Barcelona, Edifici Històric, Aula Capella
Gran Via de les Corts Catalanes 585
Filmoteca de Catalunya
Plaça de Salvador Seguí 1-9
Fundació Antoni Tàpies
Carrer d'aragó 255

Dirigit per:
Jordi Guixé

Comissariat per:
Marina Vinyes Albes

Organitzat per:

EUROM
EUROPEAN OBSERVATORY ON MEMORIES
Fundació Solidaritat
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Amb el suport de:

Ajuntament de Barcelona
Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Amb la col·laboració de:

Filmoteca
de Catalunya
FUNDACIÓ ANTONI TÀPIES
CRIMIC
YAD VASHEM
THE WORLD PROGRAM
INSTITUTE
DE PASSATS
PRESENTS

Disseny:
Lau Maluquer Artigal / MMMU arquitectes

Imatge original:
Esther Shalev-Gerz, D'eux, 2009, vue d'installation,
MCBA, Lausanne, 2012, photo Nora Rupp